

СТРУКТУРА МАЛАКОЦЕНОЗІВ Р. ТЕТЕРІВ (М. РАДОМИШЛЬ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Павлюченко Олеся Вікторівна,
Кандидат біологічних наук, доцент

Павловська Анастасія Миколаївна,
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Найчисельнішою групою водних безхребетних тварин є прісноводні черевоногі та двостулкові молюски. Їх екологічна пластичність надає їм змогу пристосовуватися будь в яких умовах, що сприяє швидкому розселенню м'якунів у водних середовищах.

Черевоногі так само як і двостулкові є невід'ємною частиною кругообігу речовин та трансформації енергії. Вони здатні до фільтрації води - адсорбуючи радіонукліди та пестициди з навколишнього середовища, які надалі накопичують в своїх тканинах [3]. Тому перспективним є використовувати м'якунів у системі екологічного моніторингу. Головним чином, вони є проміжними (облігатними) хазяями різних видів паразитів, що викликають захворювання у промислово-мисливських тварин і людини тощо.

Ми встановили, що екологічні умови р. Тетерів є задовільними для існування малакофауни. Кількісний та якісний склад змінюється, що залежить від гідрологічного режиму водойми.

За нашими спостереженнями, видова структура малакоценозу різко скорочується. Причиною є створення водосховищ, зарегулювання течії, скидання різних хімікатів та високе природокористування тощо. Метою даної роботи є дослідити структуру малакоценозів (видове різноманіття та поширення прісноводних черевоногих та двостулкових молюсків) у досліджуваній річці Тетерів.

Матеріалом дослідження були власні збори, які здійснювалися в період з серпня по вересень 2023 року у басейні річки Тетерів Житомирської обл. Нами були використані загальноприйняті методи збору, транспортування та обробки матеріалу [1,2]. У досліджуваних пунктах уваги звертали на такі критерії: щільність поселення молюсків, характер донних відкладень, глибину знаходження тварин та швидкість течії. Також нами було здійснено ідентифікацію видів за допомогою визначників.

Дослідження проводилося у 4 пунктах збору. Нами встановлено, що найчисельнішими за кількісним та якісним складом були два пункти – р. Мика та р. Тетерів м. Радомишль Житомирської обл.

За літературними даними, у басейні р. Тетерів зареєстровано шість аборигенних видів родини Перлівницеві: *Unio pictorum* (Ponderosum, 1820), *U. conus* (Kobelt, 1879), *U. crassus* (Philipsson, 1978), *Anodonta anatine* (Linnaeus, 1758), *A. cygnea* (Linnaeus, 1791), *Pseudanodonta complanata* (Rossmässler, 1835).

Найвразливішим видом серед перелічених є види роду *Pseudanodonta*. Малакологи відзначають, що у багатьох гідросистемах зникаючим є також видове різноманіття *U. crassus* [1].

В результаті досліджування, виявлено 5 видів перлівницевих, які належать до 2 родів - *Unio* та *Anodonta*. Встановлено зустрічальність поселення м'якунів родини *Unionidae*. Найпоширенішим видом є перлівниця борисфенова. Її зустрічальність становить 34%. Рідше траплялися такі види як: беззубка качина (26%), перлівниця товстостінна (19%). Дещо рідше траплялися представники перлівниці звичайної. Зустрічальність становить 15%. Рідко у басейні р. Тетерів зареєстровано беззубку лебедину – 6%.

Щільність поселення перлівницевих у р. Тетерів незначна. *Unio pictorum* зустрічається у водоймах з піщано-мулистим та мулистим дном, на глибині до 1 м². Щільність становить 1 екз./м². *U. conus* зареєстрований на глибинах 1-1,5 м з піщано-мулистим та мулистим дном. Встановлено, що щільність виду сягає 1-2 екз./м². На піщано-мулистих та мулистих донних відкладах з глибиною до 1,5 м трапляється *U. crassus*. Характерна незначна щільність поселення – 1 екз./м². За нашими результатами, *Anodonta anatine* та *A. cygnea* зареєстровані на піщано-мулистих та мулистих донних відкладах, глибина становить до 1 м. З'ясовано, що щільність поселення беззубки качиної 1-2 екз./м². Встановлено, що щільність беззубки лебединої найнижча і становить 0,4 1 екз./м².

Слід зазначити, що у наших зборах відсутня *Pseudanodonta complanata*. Причиною є різке кількісне та якісне скорочення даного виду через антропогенний вплив. Незначна кількість перлівниці товстостінної характеризує мозаїчне поширення цього виду.

Також нами виявлено 6 видів черевоногих *Viviparus viviparus* (Linnaeus, 1758), *Lymnaea stagnalis* (Linnaeus, 1758), *R. auricularia* (Linnaeus, 1758), *Planorbis planorbis* (Linnaeus, 1758), *P. corneus* (Linnaeus, 1758), *Theodoxus fluviatilis* (Linnaeus, 1758). З'ясовано частоту потрапляння молюсків у досліджуваних пунктах. Найбільше траплялися живородки річкові – 55%. Ставковик вухатий та витушка рогова зареєстровані значно рідше. Їх частота становить 12% та 18%. В наших зборах кількісний склад ставковика звичайно дещо нижча (9%). Дуже рідкісними були представники – котушка облямована та лунка річкова. Для цих видів зареєстровано найнижчу частоту потрапляння – 4%.

Нами досліджено щільність поселення гастропод у басейні річки Тетерів. *V. viviparus* трапляється на мулистому дні, глибина сягає 1 м. Характерна щільність 3-6 екз./м². Встановлено, що *L. stagnalis* зареєстрована на мулистому дні з глибиною до 1,5 м. У місцях збору щільність поселення для ставковика становить 1 екз./м². *R. auricularia* – мулисте дно, глибина 0,5-1 м, щільність поселення 2 екз./м². Поширена на глибині до 1 м з мулистим дном – *P. planorbis*. Встановлено, що щільність витушки – 1-2 екз./м². Нами виявлено, що поодинокими видами траплялися *P. corneus* та *T. fluviatilis*. Представники трапляються на мілководді з мулистим дном на невеликих глибинах (до 0,5 м). Щільність поселення видів 0,4-0,6 екз./м².

В результаті проведених зборів та обробки інформації нами було встановлено, що басейн річки Тетерів не придатний для існування прісноводних червононогих та двостулкових молюсків. Оскільки, різке зменшення рівня води, забруднення водою хімікатами та сміттям спричиняє масову загибель як кількісного так і якісного складу м'якунів.

Список літератури:

1. Стадниченко А. П. Фауна України. Перлівнищеві. Кулькові. Київ: Наукова думка, 1984. Т. 29. вип. 9. 384 с.
2. Стадниченко А. П. Прудовикообразные (пузырчиковые, витушковые, катушковые). Фауна Украины: в 40-а т. Моллюски: Вып.4. Наукова думка: Киев, 1990. Т. 29, 292 с
3. Korniuschin A. V., Yanovich L. N., Melnichenko R. K. Artenliste der Süßwassermuscheln der Ukraine. Mit Bemerkungen über taxonomischen Status, Verbreitung und Gefährdungskategorien einiger Arten und Formen. Conch Books Friedrich Held Gesellschaft, 2002. S. 463-478